

Inclusieve verblijfsplekken ontwerpen in de openbare ruimte

Roos Gerritsma & Dominique Hes

Florerende, welvarende en bruisende plekken zouden voor iedereen even toegankelijk moeten zijn, echter niet, puur om ze te consumeren als ware het een mooi decor, of waar je voor overlast zorgt of afval dumpst. Nee, we zijn op zoek naar manieren waarop we iedereen welkom heten op zo'n manier, dat ook bezoekers zich betrokken voelen en een positieve impact genereren aan een wijk. Toeristen die leren over de unieke geschiedenis en de lokale *way of life* letterlijk willen proeven. Bewoners die dit met een gevoel van trots willen delen en ervaren dat toerisme óók op een prettige manier kan bijdragen aan de leefbaarheid van hun woonomgeving.

Het is een duurzame wijze van denken én ontwerpen als het gaat om toeristische bestemmingen. Vanuit ons Urban Leisure & Tourism lab in Amsterdam, leren we dit daarom aan onze studenten. In dit artikel gaan we nader in op het inclusief leren ontwerpen *met* de community, in plaats van *voor* de community. Weten de lokale bewoners immers niet zelf het best wat hun wijk of stadsdeel te bieden heeft aan bewoners en op welke wijze we dit aan hun ten goede kunnen laten komen?

Vanaf 2017 is door docentonderzoeker Philippa Collin en de lab lead Roos Gerritsma gewerkt aan het geven van een concretere invulling van het begrip 'inclusiviteit' door middel van een Inclusieve Design Toolbox, zie <https://inclusive.tourismlab.nl/wp-content/uploads/2021/10/Inclusive-Design-Toolbox-14-07-21.pdf>. Het streven is het ontwikkelen van een inclusieve mindset en het zo veel mogelijk toepassen daarvan bij ontwerpgericht en multidisciplinair hbo (Bachelor) onderwijs.

Waarom is inclusief ontwerpen relevant?

Met onze geografische positie in de Randstad en focus op grootstedelijke vraagstukken binnen de creatieve sector, zien wij een verantwoordelijkheid om onze studenten voor te bereiden op dit uitdagende professionele veld. De opleiding Leisure & Events Management stelt dat hun studenten thuis moeten leren te zijn in grootstedelijke vrijetijdsbesteding, in Nederland en het buitenland, waardoor zij bijdragen aan een gezonde, inclusieve, duurzame en cultureel levendige samenleving. Als junior professionals zijnde, hebben studenten daarom handvatten en inzichten nodig van de veranderende sociale realiteit, zoals de toenemende tweedeling van de samenleving en een ervaren verlies van sociale cohesie als gevolg van gentrificatie. Kennis en kunde over inclusief ontwerpen kan beschouwd worden als een pragmatische methode en steun in het bevorderen van 'engaged scholarship' (het leren bijdragen aan maatschappelijke uitdagingen); een basisbegrip in de onderwijsfilosofie bij Inholland. Daarnaast houdt een focus op inclusie in het curriculum ons scherp wat betreft het reflecteren over onze eigen institutionele cultuur. Inclusie beschouwen wij daarom als *een proces*, dat nooit 'af' is en waar wij samen met netwerkpartners voortdurend aan werken.

Wat zit er in die toolbox?

Onze studenten, de junior professionals van de toekomst, ondersteunen wij met diverse workshops en concrete tools die gaan over het leren denken en ontwerpen vanuit inclusie. Zij volgen hierbij een traject dat bestaat uit verschillende fases, wij hanteren hierbij de Engelse termen: Getting Started, 1) Discover, 2) Design, 3) Develop en 4) Deliver en zijn gebaseerd op het Double Diamond model van de British Design Council. Vooral de Getting Started fase bleek nodig om extra aandacht te geven, omdat al snel duidelijk werd dat onze studenten nog weinig wisten over inclusiviteit en niet gewend waren om te reflecteren op hun eigen mindset ten aanzien van sociale in- en exclusie. Wij zijn dus dicht bij huis begonnen met discussievragen over het verkennen van hun eigen meningen, ervaringen van exclusie en diversiteit (leefstijl, leeftijd, etniciteit, netwerken, vooropleiding etc.). Zij werden gevraagd dit te doen in hun projectgroepen. Daarbij werd hun gewezen op hoe waardevol deze verschillende perspectieven kunnen zijn tijdens hun ontwerpproces in de weken daarna.

Om de term inclusie nóg beter te begrijpen, hebben wij het vaak over de vergelijking met: *Waar voel je je thuis? Waar voel je je welkom?* Hierbij vragen we onze studenten te denken aan een plek waarbij ze dat ervaren. We proberen het ze zo veel mogelijk te laten visualiseren: wie zijn daar (niet), wat maakt die plek zo aangenaam? Voel je jezelf daar relaxed en geaccepteerd? Het helpt onze studenten om hun empathisch vermogen te vergroten en vergelijkbare vragen te stellen aan de mensen waarvoor zij hun ontwerp maken. Naast het continu verrijken en up to date houden van de online toolbox, passen we ook continue de gehanteerde onderwijsvormen aan op basis van nieuwe inzichten. Wij leren immers zelf ook nog elk jaar meer! Sinds het collegejaar 2021/2022 zijn 'arts-based & embodied' methodes geïntegreerd in de workshops, aangezien alleen cognitieve overdracht niet goed leek te landen bij de student.

Leren inclusief te ontwerpen

Heel recent, in maart 2023 hebben we voor het eerst onze studenten een *Inclusive Design Manifesto* laten schrijven, zodat zij dan hun *eigen* accenten mogen leggen binnen het brede palet van inclusiviteit.

Op de foto kunt U lezen dat deze studenten zich bewust zijn van het maken van fouten en het blijven terugkoppelen van feedback. Ook vinden zij duurzaamheid essentieel en dat zij met hun ontwerp aanhaken op initiatieven die er al zijn in het gebied. Ze gebruiken diverse symbolen, zoals een boom (groene groei), een regenboog (teken diversiteit), bestek (eten verbindt) en het hart van Amsterdam Noord, dat is het gebied waar zij een leisure design voor maken.

Tijdens een andere oefening, maakten de studenten hun *Droom Stad*, zie foto 2. Duidelijk zichtbaar is de aandacht dat zij geven aan het creëren van een inclusieve plek, zoals het tonen van een regenboog pad (diversiteit), verschillende doelgroep (jong & oud) en de plek aantrekkelijk te maken door leisure activiteiten de ruimte te geven, zoals varen, musiceren en uit eten gaan. Wie wil daar nou niet verblijven?

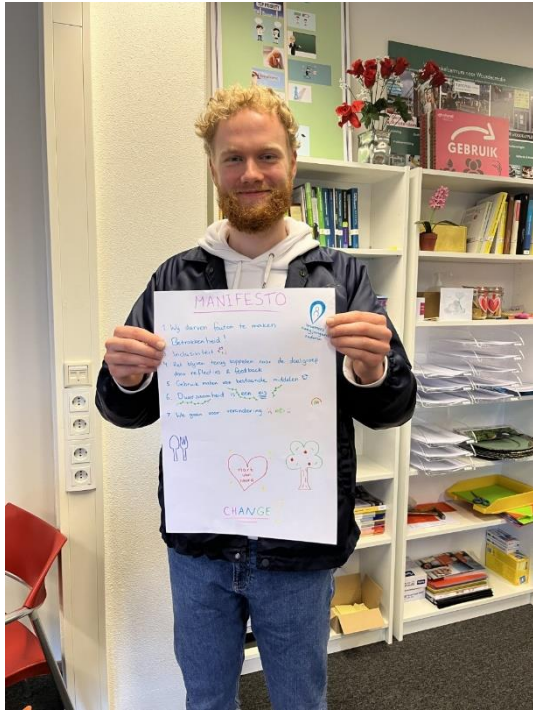

Foto 1 Student toont groepsmanifest

Foto 2 – Onze Droom Stad

Studenten gaven ons de afgelopen jaren uiteenlopende reacties over het leren werken vanuit inclusie. Hun reacties variëren van: het helpt me om op andere manieren te denken dan dat ik gewend ben, ik heb geleerd dat ik aan heel veel punten moet denken en niet alleen vanuit mijn eigen oogpunt iets ga ontwerpen. Niet elke student vond het even nuttig en gaf aan dat zij (nog) niet begrepen waarom het relevant is, dat respecteren wij en hopen uiteraard dat op een later moment, het kwartje alsnog valt. Tot slot gaven sommige studenten aan dat zij veel over zichzelf leerden en écht luisterden naar hun klasgenoten. Al bij al, zien wij dat het besef van inclusief ontwerp enorm is toegenomen, niet alleen binnen ons onderwijs, maar op véle maatschappelijke vlakken in de Nederlandse samenleving. Hopelijk ervaren bezoekers aan ons land hierdoor steeds vaker aangename en welkome plekken *voor iedereen*. Een volgende keer zullen wij nader ingaan op een inclusief design dat komende maanden wordt gemaakt door één van onze afstudeerstudenten, mét de lokale gemeenschap het heet: Mijn Verhaal @Story Lab. Volg je ons al? www.tourismlabamsterdam.nl